

Andelko KALPIĆ, kapetan bojnog broda

POMORSKA PRIVREDA — TRAJAN IZVOR JAČANJA OPĆENARODNE ODBRANE NA JADRANU

Veoma značajna izvorišta za stalno jačanje našeg cjelokupnog sistema odbrane na jadranskom pomorskom vojištu proističu, pored ostalog, iz nekih bitnih karakteristika razvoja i stalnog porasta uloge mora i svih aktivnosti vezanih za njega. Time se karakterizira naročito razdoblje poslije drugog svjetskog rata. Naučna predviđanja ukazuju da će značaj i uloga mora rasti i u decenijama koje tek nailaze. Iz cjelokupnosti ove problematike tri faktora imaju izuzetnu ulogu u jačanju odbrane, što, uostalom, potvrđuju i mnogi već postignuti rezultati u realizaciji koncepcije općenarodne odbrane na tom dijelu našeg ratišta.

Prvi faktor bi se mogao okarakterizirati time da tradicionalne djelatnosti pomorske privrede: trgovačka flota, luke i brodogradnja i dalje zadržavaju primat. One »vuku« pomorsku privredu naprijed. Međutim, razvijene pomorske zemlje, a Jugoslavija stupa veoma dinamičnim koracima u red takvih zemalja, uporedoospješuju i druge oblasti ekonomskog, privrednog, društvenog i kulturnog života koji može da izrasta na prednostima što ih nudi pomorski karakter zemlje. More danas zauzima jedno od prvih mjesta, naročito kad je riječ o njegovom iskorištavanju u vojne svrhe.

Na obalama mora se ne razvijaju samo broderska poduzeća, luke, brodogradnja, već se izgrađuju kapaciteti naročito hemijske i teške industrije, gradi se razučena mreža saobraćajnica i aerodroma, razvija se infrastruktura veoma visoke vrijednosti. Prostorno uređenje zahvata svaki kutak obale i otoka sa stajališta punog efikasnog iskorištavanja svakog dijela. Neke ranije najpoznatije zemlje po pomorskom brodarstvu izbijaju na vodeća mjesta u svijetu kao turističke velesile. Sve se veća pažnja posvećuje zaštiti života u morima,

obezbjedenju od zagađivanja i od eksploatacije od strane tehnički razvijenijih zemalja.

Sve veći privredni i ekonomski značaj obale i mora posredno i neposredno se odražava na poboljšanje životnog standarda ljudi, na relativno brzu promjenu njihove kvalifikacione strukture, povećava stabilnost i sposobnost stanovništva obale i otoka. Sa stajališta naše koncepcije odbrane upravo ljudski faktor ima bitnu, presudnu ulogu.

Izrazit je porast uloge dubina mora kao izvora hrane, energije, a posebno u odnosu na vođenje rata pod vodom, uloge suvremenih podmornica kao osnovne strategijske snage velikih sila.

Neke zemlje (Japan, Italija, Francuska, SAD, SSSR, V. Britanija) uočile su tokove razvoja koji naglašavaju svestrani značaj mora. Pristupile su organiziranju industrijsko-ekonomsko-tehničko-naučnih autonomnih udruženja i korporacija, a ovi su gotovo po pravilu neposredno vezana za najodgovornije faktore koji određuju i sprovode bitne elemente pomorske politike zemlje. Time se želi ostvariti da pomorska politika, shvaćena kao rezultanta općih napora i nastojanja društva da maksimalno iskoristi i valorizira prednosti što ih pruža more, razvija sve aktivnosti materijalne i duhovne prirode, koji proističu iz tog izuzetnog ambijenta prirode, čija strategijska vrijednost i uloga stalno raste.

Kompleksno sagledavanje i valoriziranje vrijednosti naše obale i mora ne samo što ne protivurječi već čini sastavni, nerazdvojni i neophodni osnov za svestrano jačanje cjelokupnog odbrambenog sistema na jadranskom pomorskom vojištu u procesu razvoja SFRJ. Svi subjekti od radne organizacije, društveno-političkih zajednica, republika do federacije imaju dovoljno prostora da ispolje pun interes i aktivnost u tom pravcu. Dalji razvoj udruženog rada i samoupravljanja, procesi integracije, borbe za visoku produktivnost, moderno poslovanje, raspodjela dohotka prema radu, zahtjevi razvoja Jugoslavije kao pomorske zemlje i sve ono što je na tom planu postignuto, sve će više sve subjekte stavljati u poziciju da putem zajedničkih dogovora još brže rješavaju bitna pitanja politike razvoja Jugoslavije i kao pomorske zemlje. Realizacija usvojenih ustavnih amandmana i predstojeća druga faza ustavnih promjena, upravo ozakonjuje takav proces i ulogu radnog čovjeka u tome. To ne može a da se ne odrazi na dalje stalno jačanje odbrane i na našoj pomorskoj granici. Tu, očito, leže gotovo neiscrpne šanse za realizaciju koncepcije općenarodne odbrane na jednom specifičnom i veoma osjetljivom području naše zemlje, na našoj obali i moru.

Drugi faktor, vezan je za prvi, ali naša ga koncepcija odbrane mora posebno vrednovati. Naime, Jugoslavija raspolaže, pored brodova duge i velike obalne plovidbe (sa 283 broda, 1,469.585 BRT i oko 7.000 ukrcanih pomoraca), znatnim kapacitetima plovnih sredstava, veoma prikladnih za vođenje odbrambenog rata na obali i moru kao što je naše. Raspolažemo sa 950 brodova iznad 10 BRT (do 100 BRT), sa oko 3.500 stalno ukrcanih pomoraca. Gotovo 28.000 čamaca na vesla, jedra i motorni pogon razasuto je po lukama i lučicama duž Jadrana. Pored toga tu je gotovo 7.000 ribarskih čamaca, a oni svi, kao što je već dokazano u oslobodilačkom ratu, mogu da po potrebi budu patrolni čamci, naoružani brodovi za razne zadatke.

Perspektiva razvoja, naročito brz prijevoz putnika, porast kvaliteta turističkih usluga, razgranjavanje sportova na vodi ukazuju da će tih tzv. malih plovnih sredstava biti sve više, da će njihove tehničke karakteristike biti sve bolje (veće brzine, jednostavnije održavanje, bolja pomoračka oprema, sredstva veze i sl.). Upravo masovnost i kvalitet tih plovnih sredstava direktno doprinosi jačanju odbrane u obalnim vodama. Naoružani malim raketama, snažnim bacačima, minama, lakim artiljerijskim oruđima velike vatrene moći, organizirani u jedinice specifične namjene u sastavu pomorskih teritorijalnih snaga mogu veoma uspješno izvršavati mnoštvo zadataka u kontroli i odbrani obale, otoka i obalnog mora.

Odgovarajući proračuni mogu ukazati na mnoge prednosti koje odbrana dobija ako se planski i racionalno ta sredstva i ljudi koji ih opslužuju uključe u nju. Obalne vode Jugoslavije postaju sigurnije, a njene operativne udarne pomorske snage mogu svoj moćni raketno-torpedni malj da isture daleko prema otvorenom moru protiv svakog agresora, da održe otvorenim naš izlaz u svijet.

Najnovija iskustva rata u Vijetnamu ponovo su potvrdila da su tzv. mala plovna sredstva neophodna za vođenje suvremenog rata u obalnim vodama. Ovaj »sitni« plovni potencijal, kojim raspolaže Jugoslavija na moru, obogaćuju svojom aktivnošću generacije mladića u pomorsko-sportskim društvima na našoj obali. Ronjenje, jedrenje, nautika, ribarenje, plivanje, veslanje — sve to daje dragocjene psihofizičke i stručne kvalifikacije hiljadama mladih za uspješno izvršavanje zadataka u odbrani zemlje.

Za tu »sitnu« plovnu tehniku, za njeno održavanje i proizvodnju u ratu ima na obali i otocima preko 60 malih brodogradilišta. U 315 luka i lučica, koje postoje, i bezbroj drugih, koje je moguće organizirati, ta mala plovna sredstva mogu imati sigurne oslonce za uspješna dejstva u ratu.

Ovo naglašavanje uloge »sitne« plovne tehnike ne znači odricanje od upotrebe potencijala 13 brodskih poduzeća duge i velike obalne plovidbe, kapaciteta 3 velika i 5 srednjih brodogradilišta u odbrambenim naporima zemlje. Tu leže velike mogućnosti. Naši brodovi godišnje prevezu preko 5,000.000 putnika, više od 670.000 vozila i oko 17 milijuna tona tereta. Ukupni godišnji promet naših luka prelazi 20,000.000 tona tereta.

Sve su to prednosti čiji razvoj treba po jedinstvenom planu usmjeravati i njegovati. Ona, pored ostalog, olakšavaju napore naših naroda da stalno jačaju svoje udarne snage na moru, da ih drže na nivou najsuvremenijih tzv. malih ratnih mornarica na svijetu.

Treći faktor kao da proizlazi iz prethodna dva. Njega se može najkraće definirati: potreba solidnih, permanentnih i sveobuhvatnih priprema u miru. Pod tim se ne misli samo na normativno-pravnu stranu i potrebu donošenja svih akata za pripremu pomorstva i pomorske privrede za rat, kao ni na potrebu da se to sprovede u život. Naime, sve to predstavlja tzv. donju granicu neophodnih obaveza svih subjekata društva. Pored toga, i uporedo s tim, važno je ugraditi u svakodnevno ponašanje da se u aktivnosti kojom se rješavaju tekuća pitanja života i rada, posebno onima kojima se trasira srednjoročni i dugoročni razvoj bilo koje oblasti života, grane djelatnosti uoče i riješe organizaciona, materijalna i kadrovska pitanja našeg samoupravnog socijalističkog sistema sa stajališta njegovog optimalnog funkcioniranja u miru i u ratu, koji bi nam mogao biti nametnut. Ovako jedinstven i stvaralački pristup svih subjekata može dati najbolje rezultate, o tome svjedoči praksa.

Kao što na odbranu našeg jedinstvenog pomorskog vojišta gledamo kao na jednu cjelinu, tako i na razvoj svih nosilaca oružane borbe, svih učesnika i cjelokupnih potencijala za uspješno vođenje oružane borbe i odbrane u cjelini ne možemo a da ne gledamo kao na jedan jedinstveni složen, ali veoma koherentan, fleksibilan, čvrst i otporan sistem. Pripreme u miru su za takav sistem tim preče i važnije. Ako, na primjer, u miru uz jačanje operativnih, teritorijalnih snaga i civilne zaštite solidno riješimo pitanje, kao što su: spasavanje ljudskih života i dobara u nesrećama na moru, zaštitu mora od zagađivanja i nanošenja šteta, bitne elemente prostornog uređenja, punu efikasnost rada lučkih kapetanija, zatim neka otvorena pitanja iz hidrografske, hidronavigacijske, hidrometeorološke službe, radio-veza i radio-navigacije, razvoja naučnog rada (ratne vještine, oceanografije, tehničkih, medicinsko-bioloških disciplina naročito) i bolje

korištenje njegovih rezultata, onda će u miru biti učinjeno upravo toliko da nas nikakva agresija ni po karakteru ni po obimu snaga ne može zateći nedovoljno spremne za odbranu i vođenje općenarodnog rata do pobjede.

Na našoj obali, gdje živi oko 1,500.000 stanovnika, koji su naročito u novijoj historiji naših naroda i narodnosti pokazali najvrijednije kvalitete boraca za slobodu, raspoložemo, dakle, veoma efikasnim i trajnim izvorima za jačanje odbrambene moći SFRJ, za odbranu njene granice i interesa na moru, na Jadranu.